

Aan: De Voorzitter van Natuurmonumenten
t.a.v. dhr. H. Wijers
Postbus 9955
1243 ZS 's-GRAVELAND

- aangetekend en per fax verzenden -

Onderwerp: natuurschade door veehouderij; PAS op de plaats

Den Haag, 8 september 2014

Geachte heer Wijers,

Ondergenoemde organisaties

1. Coöperatie Mobilisation for the Environment te Nijmegen (www.mobilisation.nl)
2. Vereniging Leefmilieu te Nijmegen (www.leefmilieu.nl)
3. Stichting Werkgroep Behoud de Peel (www.wbdp.nl)
4. Vereniging Natuur en Milieu Hilvarenbeek e.o. (www.vnmhilvarenbeek.nl)
5. Vereniging Werkgroep Milieubeheer Groesbeek (www.wmg-groesbeek.nl)
6. IVN Mark & Donge (www.ivn-markendonge.nl)
7. Stichting Openbare Ruimte te Amsterdam
8. West Brabantse Vogelwerkgroep (www.westbrabantsevwg.nl)
9. Milieuvereniging Land van Cuijk (www.mlvc.nl)
10. Natuur- en Landschapsvereniging Gilze en Rijen (www.natuurlijkilzeringen.nl)
11. Stichting Leefbaarheid De Heen (www.deheen.nl)
12. Stichting Mens, Dier & Peel (www.knakdeworst.nl)
13. Stichting Leefbaar Buitengebied Nederweert (www.leefbaarbuitengebiednederweert.nl)
14. Vereniging Leefmilieu Veghel-Erp
15. Werkgroep Groen Graspeel
16. Stichting Natuur en Milieu Aalten
17. Stichting Leefbaar Buitengebied (www.leefbaarbuitengebied.nl)

18. Stichting MOOIJ Land (www.loginlaarstraat.nl)
19. Stichting LOG Ruurlose Broek
20. Stichting Leefbaar Halle-Heide (www.halle-heide.nl)
21. Stichting Leefbaar Buitengebied Gelderland (www.leefbaarbuitengebied.nl)
22. Milieuvereniging Oosterhout
23. Stichting Landschap, Natuur en Milieu Haaren (www.lnmh.nl)
24. Werkgroep Natuur en Milieu Mierlo
25. IVN Weert e.o. (www.ivn.nl/afdeling/weert-eo)
26. IVN Uden (www.ivn.nl/afdeling/uden)
27. Vogelwerkgroep Midden-Brabant (www.vwgmiddenbrabant.nl)
28. ABC Milieugroep, Baarle-Nassau (www.abcmilieugroep.nl/)
29. Stichting Enci Stop (www.encistop.nl)
30. Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden (www.natuurenmilieuheusden.nl)
31. Stichting Natuurbehoud Noordoost Overijssel (www.snno.org)
32. Stichting milieuwerkgroep 'de Oude IJsselstreek'
33. Bomenstichting Zutphen e.o. (www.bomenstichtingzutphen.nl)
34. KNNV afd. Vriezenveen (www.knnv.nl/vriezenveen)
35. Stichting Natuurlijk Twente (www.stichtingnat.nl)
36. KNNV Afd. Nijmegen (www.knnv.nl/afdeling-nijmegen)
37. KNNV afd. Twenthe (www.knnv.nl/twenthe)
38. Stichting VMDLT
39. Vogelwerkgroep Losser (www.vwglosser.nl)
40. Vereniging Behoud de Parel (www.behouddeparel.nl)
41. Stichting Milieuwerkgroepen Ede (www.sme-edel.nl)
42. Bomenstichting Achterhoek (www.bomenachterhoek.blogspot.com)
43. IVN afdeling Losser (www.ivn.nl/afdeling/losser)
44. Stichting Werkgroep Leefklimaat Zevenaar (www.leefklimaatzevenaar.nl)
45. Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk (www.overbetuwegroennatuurlijk.nl)
46. IVN afdeling Oldenzaal (www.ivn.nl/afdeling/oldenzaal)
47. IVN afdeling Enschede (www.ivn.nl/afdeling/enschede)

dringen aan op herbezinning op uw politieke opstelling met betrekking tot de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), en wensen hierover op korte termijn met u in gesprek te gaan.

De aanleiding wordt u hierna genoemd.

De natuurschade vanwege stikstofdeposities veroorzaakt door veehouderij is al vele decennia zeer groot. Een voldoende harmonie tussen de Nederlandse natuur en veehouderij moet worden uitgesloten zo lang de overheid niet doelmatig ingrijpt. De overheid is bij wet verplicht in te grijpen vanwege de geldende Natuurbeschermingswet en de Habitatrictlijn (Natura 2000).

Uw organisatie heeft als grootste en bekendste natuurbeherende organisatie een belangrijke rol in het houden van de overheid aan de verplichting om de stikstofschaade te reduceren. Natuurmonumenten is als grootste natuurbeheerder bovendien ook de voornaamste belanghebbende in de aanpak van de stikstofschaade, en - anders dan Staatsbosbeheer - politiek onafhankelijk.

Bovengenoemde organisaties leven al geruime tijd met grote zorg over uw politieke inzet op dit thema. Er leeft grote twijfel over de ernst van de ambities van Natuurmonumenten.

Natuurbeherende organisaties zijn veel tijd en geld kwijt aan maatregelen ter bestrijding van de stikstofschaade. In een aantal gevallen is de stikstofgevoelige vegetatie al dusdanig aangetast dat het risico bestaat dat schadebestrijding (plaggen, maaien enz.) niet meer slaagt. Als voorbeeld wordt genoemd de - omstreden, bij de Europese Commissie aangevochten, en daarop deels weer teruggedraaide - herroeping van de habitatbescherming 'Glanshaver en Vossenstaarthooilanden met Kievitsbloemen' in de Natura 2000 zone Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein nabij Reeuwijk.

Wispelturige overheid

Uit de talloze wetenschappelijke studies naar de oorzaken van natuurschade volgt dat de stikstofdepositie (waaronder hoofdzakelijk ammoniakdeposities) met verdroging en versnippering de belangrijkste bedreiging van de Nederlandse natuurwaarden vormt. De ammoniakdepositie, hoofdzakelijk veroorzaakt door de veehouderij, houdt overheid, milieu- en natuurorganisaties en veesector al decennia verdeeld. De overheid toont zich wispelturig - lees: onbetrouwbaar - in de ambitie om de natuurschade doelmatig aan te pakken door het beleid continue om te gooien, met als onaanvaardbaar gevolg dat bijna niemand het beleid nog kan begrijpen. Het beleid moet doorzichtiger en eenvoudiger:

- de Ecologische Richtlijn (1987)
- de Interimwet Ammoniak en Veehouderij (1994)
- de Wet Ammoniak en Veehouderij (2002)
- het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (2005)
- actueel: opstellen nieuw beleidsprogramma; de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

1. Opstelling Natuurmonumenten

De opstelling van Natuurmonumenten in de afgelopen jaren is als volgt samen te vatten, hetgeen kort geleden nog is bevestigd door uw medewerker dhr. T. Wallaart, hoofd Extern Beleid:

- hoofdzakelijk in te zetten op beheersplannen van de natuurgebieden
- de PAS het voordeel van de twijfel te geven
- onrechtmatige besluiten van de overheid in principe ongemoeid te laten, en voorbij gaan aan de talloze wetsovertredingen door veehouderij

Hierop moet gezegd worden dat uw inzet op de beheersplannen gelijk staat aan het paard achter de wagen spannen. De beheersplannen zullen voor het onderdeel stikstof grotendeels, zo niet volledig ingevuld gaan worden binnen de kaders die de PAS stelt. In veel huidige concept beheersplannen staat een lege paragraaf, in te vullen met de PAS in het geval dat die definitief zou worden. Kortom, rekenen op beheersplannen staat gelijk aan inzetten op de PAS.

U wordt verzocht het gesprek aan te gaan over uw politieke opstelling op de PAS.

2. Naleving natuurwetgeving erbarmelijk

U wordt gewezen op het in 2014 verschenen rapport "Decentralisatie natuurbeleid: Noordelijke provincies aan zet" van de Noordelijke Rekenkamer, waarin wordt vastgesteld:

Voor nieuwe economische activiteiten nabij stikstofgevoelige Natura2000-gebieden geldt in het kader van de NBwet een vergunningplicht om de lokale uitstoot van stikstofverbindingen te reguleren. In de provincies Fryslân en Drenthe betreft het met name veebedrijven waarvoor een vergunningplicht geldt. Een probleem in deze provincies is dat honderden veebedrijven hebben uitgebreid zonder een NBwet-vergunning aan te vragen, waardoor een situatie van rechtsongelijkheid en gedogen is ontstaan. In de provincie Fryslân gaat het om 250–400 bedrijven en in Drenthe mogelijk om 1.000 bedrijven.

In de meeste andere provincies is de situatie weinig anders. Dit roept de vraag op: hoe heeft dit zo uit de hand kunnen lopen, nu reeds sinds 1987 de overheid wordt geacht hierin actief op te treden? En, waarom zwijgt Natuurmonumenten hierover?

U wordt verzocht het gesprek aan te gaan over uw standpunt over de slechte naleving van de Natuurbeschermingswet.

3. Rechtspraak vaak bepalend

De PAS is inmiddels al meerdere jaren in de maak. De essentie is bekend: geen krimp van de veestapel en zelfs ruimte laten voor bedrijfsuitbreiding, en de - bescheiden - depositiereductie die wordt bereikt door emissiereductietechnieken deels afkomen ten behoeve van natuur en deels beschikbaar stellen voor bedrijfsuitbreidingen. Dit zou moeten verlopen middels het Aerius-rekenmodel, waarmee op bedrijfsniveau de toegelaten deposities worden vastgesteld. Kortom, de PAS is hoofdzakelijk een allesbepalend en ingewikkeld rekenprogramma, dat slechts door zeer weinigen goed zal kunnen worden doorzien.

Daarbij komt dat de PAS dient te worden ingericht binnen het juridische kader van de Habitatrichtlijn. Daaruit volgt dat de jurisprudentie van de Raad van State feitelijk de belangrijkste piketpaaltjes slaat waarbinnen de PAS dient te functioneren. U worden ter illustratie 4 cruciale uitspraken genoemd:

- milieuvergunning geeft aanspraak op Nb-wetvergunning (ABRS 31 maart 2010; zaaknr. 200903784/R2)
- bedrijven mogen depositie overdragen, extern salderen (ABRS 16 maart 2011; zaaknr. 200909282/1/R2)
- welke referentiedatum geldt voor milieuvergunde deposities (ABRS 7 september 2011; zaaknr. 201003301/1/R2)
- milieuvergunde deposities beperkt tot kleinste vergunning (ABRS 13 november 2013, zaaknr. 201303243/1/R2 e.a.).

Deze uitspraken van de hoogste bestuursrechter worden hier enkel genoemd om duidelijk te maken dat jurisprudentie een cruciale rol speelt hoe de PAS wordt ingericht. Gegeven de ingrijpende rol van de bestuursrechtspraak in dit onderwerp, zou een actief optreden bij de bestuursrechter door Natuurmonumenten niet mogen ontbreken. Maar zelfs indien u daar van afziet dan is kennis van de jurisprudentie een noodzakelijke voorwaarde voor een goede politieke vertegenwoordiging. Dit om potentieel ernstige knelpunten als gevolg van die jurisprudentie politiek te kunnen agenderen. Dit nalaten staat gelijk aan politiek vrij podium geven aan agrarische belangen, kortom ruim baan voor verzet tegen meer ambitieuze ammoniakemissiereductie.

U wordt verzocht het gesprek aan te gaan over de cruciale rol van rechtspraak voor de werking van de Natuurbeschermingswet.

4. Verleende vergunningen leggen loodzware hypotheek op toekomst

Daarbij komt nog het volgende. Op dit moment zijn reeds duizenden Natuurbeschermingswetvergunningen verleend. De veehouderijbedrijven zijn al jaren met grote urgentie doende een Nb-wet vergunning toegekend te krijgen. Het grote risico bestaat dat over enige jaren de meeste bedrijven over een Nb-wet vergunningtitel beschikken. De optelsom van al die vergunde bedrijfsdeposities laten een veel te hoge stikstofdepositie toe. Dat is reden voor ernstige zorg.

De actuele jurisprudentie biedt ruimte voor legalisatie van de bestaande bedrijfsdeposities zo lang de emissies op bedrijfsniveau niet toenemen. Nu de bestaande deposities een zeer grote overbelasting veroorzaken, zou de optelsom van die verleende vergunningen gelijk staan aan een zeer grote overbelasting. Nu gelijktijdig in de rechtspraak rechtszekerheid als een nagenoeg onaantastbaar principe geldt, kan een eenmaal toegekende natuurschadevergunning (Natuurbeschermingswetvergunning) zonder (financiële) compensatie nauwelijks worden ingeperkt. Kortom, elke verleende Natuurbeschermingswetvergunning kan worden gezien als een zware hypotheek op het natuurbudget. De natuurbeschermingswetvergunningen kunnen vooralsnog beter veehouderijbeschermingsvergunningen worden genoemd.

Op enig moment zal de overheid haar verantwoordelijkheid in dit onderwerp moet nemen, en de feiten onder ogen zien. Zij ziet zich dan geconfronteerd met dan toegekende tienduizenden vergunningen aan veehouderij. Inbreuk maken op vergunningrechten zal op zware weerstand van de veebedrijven stuiten, hooguit afkoopbaar met hoge subsidies, uitkoopsommen enz. Het nu toelaten dat de vergunningen in grote aantallen worden toegekend geeft het grote risico dat een politieke oplossing onbetaalbaar zal zijn.

Enkel zo lang veel bedrijven nog niet over een vergunningtitel beschikken, bestaat ruimte voor politiek handelen. Met de acceptatie van de PAS zal deze situatie niet langer bestaan, en dreigt elke verleende Nb-wet vergunning een zware politieke hypotheek op de natuur te leggen.

U wordt verzocht het gesprek aan te gaan over de grote risico's van acceptatie van de PAS.

Stikstof tot nadenken, de ontbrekende feiten

Voor verder lezen over de milieutechnische aspecten van ammoniak & veehouderij, wordt u het in vaktijdschrift LUCHT gepubliceerd artikel genoemd: "Stikstof tot nadenken, de ontbrekende feiten".

Dit artikel is beschikbaar op internet middels de titel als zoekterm.

Conclusie

De overheid is nu bezig opnieuw een beleidsprogramma op te stellen vanwege de natuurschade door stikstof. Dit, terwijl de actuele wetsnaleving door de veesector zwaar ondermaats is, en de overheid hier niet in optreedt. Een ambitieuze aanpak van natuurschade door stikstof staat politiek (zeer) laag op de agenda.

Genoemde organisaties verzoeken u dringend om herbezinning op uw houding ten aanzien van de PAS en de illegale bedrijfsuitbreidingen.

U wordt opgeroepen actie te ondernemen richting de landelijke, provinciale en gemeentelijke overheden die hiervoor verantwoordelijk zijn.

U wordt voorgesteld om - via ondergetekende - hierover spoedig in gesprek te gaan met enkele vertegenwoordigers van bovengenoemde organisaties, waarbij in ieder geval genoemde vier punten aan de orde komen.

Hoogachtend,

Namens genoemde organisaties,

Mr. V. Wösten

c.c.

- Staatssecretaris van Economische Zaken, mevrouw Sharon Dijksma
- Tweede Kamer der Staten Generaal
- Provinciale Staten van Utrecht, Noord-Brabant, Limburg, Overijssel en Gelderland
- provinciale milieufederaties
- IVN
- KNNV
- Vogelbescherming Nederland
- diverse deskundigen